

OPERATIVNO MASKIRANJE

Kad se u savremenoj vojnoj literaturi razmatraju problemi operativnog maskiranja, onda se, pored ostalog, traži odgovor na pitanje: da li ono u savremenim uslovima gubi ili dobija na značaju? U vezi s tim nailazimo na dva suprotna mišljenja. Po jednim operativno maskiranje kao deo borbenog obezbeđenja dobija na značaju — ono je osnovni uslov za iznenađenje i najvažnija mera zaštite i obezbeđenja sopstvenih jedinica od neprijateljevih NHB — sredstava. Drugi smatraju da će u savremenom ratu, pa i u svakoj konkretnoj operaciji, organizovanje i izvođenje operativnog maskiranja biti veoma teško, a često i nemoguće.

Razmotre li se detaljnije ta mišljenja zapaža se da njihovi protagonisti polaze od identičnih pozicija kad ocenjuju opšte uslove za operativno maskiranje, ali su im zaključci o stvarnim mogućnostima različiti. Svi se, naime, slažu da su savremeni uslovi za operativno maskiranje znatno izmenjeni, da se pojavljuje niz novih problema u planiranju, sadržaju i obimu operativnog maskiranja.

Polazeći od postavke da će dinamičnost, brzi obrti i promene situacije biti jedna od osnovnih karakteristika borbenih dejstava u eventualnom ratu, izvlači se zaključak da će mogućnosti u sprovođenju odgovarajućih mera borbenog obezbeđenja uopšte, pa i operativnog maskiranja, biti veoma ograničene. Promene na bojištu biće tako brze i česte da će pojedine mere, predviđene planom operativnog maskiranja, veoma brzo gubiti na aktuelnosti, bez obzira koliko je izvođenje takve mere u jednom momentu izgledalo celishodno i opravdano. Ako se tome doda i činjenica da je operativno maskiranje po sadržaju, obimu poslova i problematici veoma kompleksna delatnost koja angažuje znatne snage, sredstva i vreme, onda se opravdano postavlja pitanje: da li će komande koje su nadležne za njegovo planiranje i izvođenje imati mogućnosti da se ozbiljnije angažuju na tom zadatku?

Razvoj i usavršavanje sredstava za izviđanje, otkrivanje i praćenje, njihovo sve masovnije uvođenje u naoružanje i opremu savremenih armija, te veoma intenzivan razvoj obaveštajno-izviđačke aktivnosti protivnika nameće svim komanda i jedinicama nove probleme u skrivanju sopstvenih snaga, sredstava i namera. Kolike razmere je dostigao taj razvoj vidi se iz ovih primera. U naoružanju i opremi jedne armije NATO-pakta ima nekoliko stotina aviona i drugih letelica koje su opremljene najsavremenijim optičkim, radio-televizijskim i infracrvenim uređajima za izviđanje na veoma velikim daljinama u svako doba dana i u svim vremenskim uslovima. Takva armija raspolaže i velikim brojem drugih aviona i helikoptera koji se mogu angažovati za ubacivanje izviđačkih i diverzantskih grupa u sve rejone koji za obaveštajno-izviđačku službu mogu biti od interesa. Ogromne količine radio i radio-relejni sredstava (među ko-

jima je velik broj specijalnih vrlo osjetljivih i selektivnih prijemnika) pružaju izvanredne mogućnosti za prisluškivanje i prikupljanje obaveštajnih podataka. U formacijama savremenih armija već se odavno nalaze specijalne jedinice (radio-izviđački i radio-tehnički bataljoni), namenjene za ometanje radio-saobraćaja i elektronskog sistema i dezinformisanja protivnika, kao i zaštitu sopstvenog elektronskog sistema. Radio-goniometrisanje našlo je primenu ne samo u otkrivanju malih radio-stanica na malim odstojanjima, već i na udaljenjima od 1.000 km i više. Usavršavanje radara razvija se i u pravcu njihove sve masovnije primene radi otkrivanja i praćenja ciljeva na bojištu, pri čemu se radi na povećavanju dometa i na više hiljada kilometara.¹ Veliku primenu za neposredno osmatranje bojišta imaju i IC-uređaji čiji se domet povećava.² Poseban značaj u izviđanju i praćenju ciljeva dobija televizija. Prenosjenje podataka je do te mere ubrzano da komande i organi koji organizuju izviđanje i praćenje istovremeno sa nadletanjem određenih prostorijskih, rejonih i objekata na svojim ekranima prate i registruju podatke za koje su zainteresovani. Zvukovni prijemnici, čije je uvođenje u opremu savremenih armija sve intenzivnije, imaju, takođe, široku primenu u izviđanju, otkrivanju i praćenju ciljeva. Oni su u stanju da registruju pokrete žive sile na odstojanjima do 1.000 m, a motornih vozila i preko 10 km.

Velike zemlje već više godina uporno rade na razvijanju i usavršavanju sredstava za kosmičko izviđanje. Danas oko Zemljine kugle kruži ne mali broj veštačkih satelita, opremljenih najsavremenijim sredstvima izviđanja. Mogućnosti ovih sredstava su skoro neograničene, ne samo po prostoru koji mogu pokriti ili dostići već i po sposobnosti da uspešno pronalaze, fotografišu, identifikuju i prate određene ciljeve. Prema tome sasvim je izvesno da bi ova sredstva u eventualnom ratu našla svoju punu primenu i to ne samo u izviđanju strategijskog značaja, već kad se radi i o izviđanju bojišta za potrebe određenih operacija. Verovatno je da će se daljnje usavršavanje ovih sredstava razvijati, pored ostalog, i u pravcu njihovog još potpunijeg prilagođavanja potrebama izviđanja i praćenja situacije na bojištu.

Otkriti određene objekte, postupak ili nameru protivnika, u suštini znači stvoriti neophodne uslove za njegovo tučenje, ometanje ili sprečavanje. Razvoj raketne tehnike, avijacije i nuklearnih borbenih sredstava omogućava efikasno dejstvo po svim objektima koji neposredno ili u perspektivi mogu biti od značaja za sopstvene planove i namere, bez obzira na kom udaljenju se nalaze i kakvog obima bili. Takav razvoj tehnike i njene ogromne mogućnosti, kao i sve intenzivnija obaveštajno-izviđačka delatnost, ne znače da u borbi protiv protivnika, koji je tehnički superioran, armije koje imaju slabiju materijalno-tehničku bazu ne mogu ništa učiniti. Ovakav zaključak bio bi pogrešan jer bi precenjivao i apsolutizirao mogućnost tehnike, a što je još važnije — demobilisao bi komande i druge organe u traženju adekvatnih rešenja. Upravo zbog toga sas-

¹ Divizija SAD ima oko 90 ovakvih radara.

² Pešadijska divizija SAD ima oko 400 ovakvih IC-uređaja.

vim je logičan zaključak da će skrivanje sopstvenih snaga, borbenih sredstava, postupaka i namera uz istovremenu obmanu protivnika, biti neophodan uslov za uspeh u svim borbenim dejstvima, operacijama, pa i ratu u celini. Sve one mere koje budu preduzimate, pa i operativno maskiranje, imaće u osnovi za cilj da smanje efekte i posledice dejstva neprijatelja, prvenstveno nuklearnih sredstava i da stvore što povoljnije uslove sopstvenim snagama za izvršenje borbenih zadataka. Stoga je sasvim razumljivo što treba podržati ona gledišta po kojima operativno maskiranje mora biti na značaju i postati ne samo osnovni metod za postizanje iznenađenja već i osnovno sredstvo zaštite i smanjenja gubitaka od masovnih NHB-udara.

Polazeći od činjenice da upotreba NHB-sredstava ima presudan uticaj na fizionomiju borbenih dejstava i na zamah i rezultate svake operacije, iznenađenje je u savremenim uslovima dobilo još širi značaj. Iznenađiti protivnika upotrebom nuklearnih sredstava jeste veoma važan uslov za uspeh u svakoj operaciji. Jedan od zadataka operativnog maskiranja i jeste upravo u tome da se planiranjem i preduzimanjem određenih mera i postupaka postigne iznenađenje u upotrebi nuklearnih sredstava. Pojava NHB-sredstava, mogućnost njihove upotrebe u operaciji i efekti koji se mogu postići jesu osnovni razlog koji je do najviših razmera podigao značaj svih mera i postupaka operativnog maskiranja koje, s jedne strane, treba da obezbede skrivanje i zaštitu sopstvenih jedinica, a, s druge, da stvore najpovoljnije uslove za njihovu najcelishodniju upotrebu.

Operativno maskiranje će, bez obzira na otežane i složene uslove organizacije i izvođenja, naći svoju punu primenu i u savremenim operacijama. Borbena NHB-sredstva i stalno usavršavanje ostalih sredstava ratne tehnike i naoružanja izazvali su bitne promene u organizacijsko-formacijskoj strukturi savremenih armija, u sadržaju i karakteru borbenih dejstava, a posebno u operaciji. Sasvim je prirodno što će i operativno maskiranje doživeti bitne promene u svom sadržaju, formama i oblicima. To će biti posledica izmenjenih uslova, u kojima će se planirati i izvoditi, i znatno poboljšane materijalno-tehničke baze savremenih armija.

U drugom svetskom ratu mere i postupci u operativnom maskiranju zahtevale su prilično dugo vremena, velike snage i znatna materijalna tehnička sredstva. Kompleks takvim mera mogao se planirati i izvoditi, pre svega, u pripremnom periodu operacije koji je trajao duže vreme. Ako tvrdimo da se taj period u savremenim operacijama znatno skraćuje, sasvim je logično da se i u operativnom maskiranju moraju tražiti i primenjivati takve mere i postupci za čije organizovanje i realizaciju neće biti potrebno duže vreme, tj. čiji će obim biti potpuno u skladu sa vremenom za pripremu operacije.

Na evropskim i drugim ratištima u prošlom ratu je za operativno maskiranje primenjivan veoma velik broj različitih mera i postupaka. Vrlo široko su organizovani lažni rejon koncentracije, pripremana i izvođena demonstrativna dejstva, građeni najrazličiti-

tiji lažni objekti, prvenstveno operativnog značaja, organizovano lažno operativno prevoženje, lažni pokreti i manevri jedinica, pripremani lažni desanti (pomorski i vazdušni), itd. Ove i slične mere sprovodile su se pretežno u pripremnom periodu, ređe u toku izvođenja operacije.

Sagledamo li te mere i mogućnost njihove primene u savremenim operacijama, uočićemo da će uslovi za to biti znatno otežani, zbog teškoća u skrivanju postupaka i vremena koje je za sprovođenje takvih mera objektivno potrebno. Međutim, razvoj savremene tehnike omogućava sprovođenje pomenutih mera u kraćem vremenu, pa se zbog toga ne bi smela isključiti mogućnost njihove primene i u savremenim operacijama.

Veliki broj mera operativnog maskiranja u prošlom ratu sprovodio se u okviru obaveštajno-izviđačke aktivnosti. Intenziviranje obaveštajno-izviđačke aktivnosti na delovima fronta ili pravcima, koji za predstojeću operaciju nemaju veći značaj, proturanje preko izviđačkih grupa i agenture lažnih informacija, nasilno izviđanje, angažovanje stanovništva i druge mere našle su vrlo široku primenu. Može se slobodno tvrditi da će se takve mere i u savremenim operacijama moći još intenzivnije i šire preduzimati upravo zahvaljujući razvoju i mogućnostima savremenih tehničkih sredstava.

Korišćenje sredstava i jedinica veze za operativno maskiranje bilo je takođe najšire primenjivano. Organizacija lažnih radio i radio-relejnih veza, kao i proturanje različitih lažnih informacija korišćeno je praktično u svakoj situaciji. Savremeni razvoj i usavršavanje ovih sredstava pruža realne mogućnosti da se određene mere operativnog maskiranja ovim putem veoma uspešno primenjuju. Zbog toga savremene armije u svoje sastave uvode sve nova i savremenija sredstva i formiraju specijalne jedinice koje obezbeđuju sopstveni sistem veza, a koristi se i za obmanu protivnika. To potvrđuje zaključak da će mere operativnog maskiranja ovim sredstvima doživeti punu afirmaciju i postati odlučujući faktor za uspeh. Izrada i proturanje lažnih borbenih i radnih dokumenata (zapovesti, naređenja, izveštaja, planova, radnih karata i dr.) može i u savremenim operacijama naći odgovarajuću primenu, pogotovu ako se obezbedi da budu što realnija po sadržaju, vremenu i formi izrade.

Mada je vrlo teško ocenjivati koliko i kako će svaka konkretna mera biti primenjivana u savremenim operacijama, ipak se sa dosta sigurnosti može teorijski ukazati na neke opšte tendencije i pravac razvitka. Može se tvrditi da će na suštinu i sadržaj operativnog maskiranja presudan uticaj imati pojava borbenih NHB-sredstava i posledice koje iz te činjenice proizilaze, da će najširu primenu imati one mere i postupci za čije je sprovođenje potrebno najmanje vremena i da poseban značaj dobijaju one mere i postupci koji se baziraju na korišćenju najsavremenijih dostignuća tehnike, pre svega elektronike.

Poseban problem savremenog operativnog maskiranja je u obezbeđenju materijalno-tehničkih sredstava. Taj problem ima to-

liki značaj da će, pored vremena, presudno uticati na obim, sadržaj, vrstu i broj mera operativnog maskiranja. Poznato je da je za mere operativnog maskiranja u drugom svetskom ratu trebalo obezbediti i utrošiti velike količine najrazličitijih sredstava. Radilo se o hiljadama raznih maketa, desetinama tona građevinskog i drugog materijala, tonama municije i goriva i velikim količinama drugih sredstava. Za tolika sredstva trebalo je obezbediti vreme za izradu, dotur i postavljanje u određene rejone, što je zahtevalo i angažovanje veoma velikog broja ljudi, korišćenje stručnjaka, transportnih kapaciteta i dr. U praksi je često bilo teško obezbediti sva ta sredstva i mere, a da to ne ide na uštrb izvršavanja borbenih zadataka. Zbog toga se skoro redovno javljala suprotnost između zahteva za velikim snagama i materijalno-tehničkim sredstvima, koje je trebalo angažovati za operativno maskiranje, i zahteva da se svi raspoloživi efektivni angažuju za borbene zadatke. Teško je pretpostaviti da bi se i u pripremnom periodu savremene operacije (izuzev u početnom periodu rada kad bi se to izvršilo u doba mira) mogla vršiti koncentracija i izrada tolikog broja materijalno-tehničkih sredstava za operativno maskiranje, ako se ima u vidu trajanje tog perioda, obim neodložnih poslova i angažovanost komandi, štabova i drugih organa.

Neka materijalno-tehnička sredstva koja su u prošlom ratu našla punu primenu naročito u imitiranju borbenih sredstava i postupaka, zbog svog kvaliteta, forme i načina izrade ne mogu biti upotrebljena za zadatke savremenog operativnog maskiranja. Drvene makete tenkova i artiljerijskih oruđa, lutke od slame koje su imitirale padobrance ili slična sredstva, praktično su neupotrebljiva, jer je postojećim tehničkim sredstvima vrlo lako ustanoviti da se radi o lažnim sredstvima. Uočavajući te činjenice danas se u savremenim armijama traži rešenje uvođenjem u formacijski sastav jedinica određenog broja sredstava koja će isključivo služiti za potrebe maskiranja i obmane. Smatra se da za uspešnu imitaciju raketnih jedinica treba obezbediti 80—100% takvih sredstava, za tenkovske jedinice 20—30%, itd. Za protivielektronsko maskiranje i obmanu protivnika, pored pomenutih sredstava, govori se i o uvođenju kompleta lažnih raketnih diviziona, radarskih stanica, operativnih i komandnih centara, štabnih kola, itd. Po obliku, a naročito po kvalitetu materijala od koga su izrađena, ova sredstva su vrlo slična pravim i teško ih je razlikovati, čak i kad se raspolaze najsavremenijim sredstvima za identifikaciju. Međutim, iz toga ne bi trebalo izvući zaključak da će sva sredstva, koja su u prošlom ratu služila za operativno maskiranje, biti apsolutno neupotrebljiva. Ako se ne raspolaze savremenim i kvalitetno novim sredstvima i ova se mogu u određenim uslovima korisno upotrebiti i dati dobre rezultate. U svakom slučaju ona strana koja u pogledu opšte materijalno-tehničke baze bude inferiorna ne može se odreći upotrebe ni ovakvih sredstava.

Izgleda da se bitna i kvalitetno nova promena, u pogledu snaga i sredstava koji će se upotrebljavati za operativno maskiranje, sastoji u tome što će u savremenim operacijama za ovaj

zadatak biti angažovano brojno manje snage a kvalitetnija materijalno-tehnička sredstva. Ako se prednost daje merama i postupcima koji se prvenstveno oslanjaju na savremena dostignuća tehnike, sasvim je prirodno da broj ljudi mora da opada. U savremenoj vojnoj literaturi nisu retka mišljenja po kojima će najveći deo zadataka iz plana operativnog maskiranja izvršavati odgovarajući specijalisti korišćenjem savremenih tehničkih sredstava.

Očigledno je da će se javiti sasvim novi faktori koji će bitno uticati na sadržaj, obim, konkretne forme, mere i postupke u operativnom maskiranju. Oni će isto tako bitno uticati i na problem angažovanja snaga i sredstava za ove zadatke, kako u odnosu na broj tako i u odnosu na stručnost i kvalitet. Bez obzira što će materijalno-tehnička baza savremenih armija biti znatno poboljšana, ipak će, kad se radi o zadacima operativnog maskiranja i dalje postojati određena suprotnost između zahteva za angažovanjem snaga i sredstava za te zadatke i potreba maksimalnog angažovanja za borbene zadatke.

U vezi s tim treba istaći da će se armije sa slabijom materijalno-tehničkom bazom naći pred ozbiljnim teškoćama i kad se radi o mogućnostima u planiranju i izvođenju operativnog maskiranja. Protivnik će biti superiorniji u tehničkim sredstvima i snagama koje će koristiti u obaveštajno-izviđačkoj aktivnosti, što znači da će biti u stanju — ako se ne preduzmu odgovarajuće mere — da relativno lako otkriva snage, sredstva pa i namere jedinica i da im upotrebom nuklearnih sredstava nanosi teške gubitke i tako otežava izvršenje planiranih zadataka. Tehnički inferiornije armije naći će se takođe pred ozbiljnim problemima i u preduzimanju onih mera koje zahtevaju angažovanje savremenih tehničkih sredstava. Takva situacija zahteva da se pronalaze adekvatna rešenja. Iskustva prošlog, a naročito lokalnih ratova, koji su se vodili i koji se još danas vode, pokazuju da se ipak mogu pronaći odgovarajuća rešenja i u takvim uslovima i da mogu dati zadovoljavajuće rezultate.

Iz suštine doktrine našeg opštenarodnog odbrambenog rata proizilaze i određene mogućnosti operativnog maskiranja. Bitna karakteristika te doktrine ogleda se u usklađenom i organizovanom angažovanju oružanih snaga, naroda i svih potencijala zemlje u borbi protiv eventualnog agresora. U svakoj konkretnoj operaciji dolaziće do izražaja uticaj svih faktora oružane borbe — frontalna dejstva operativne vojske, dejstvo partizanskih i drugih jedinica u pozadini, uz istovremeno angažovanje civilnog sektora. To pruža sasvim realne uslove da se i u operativnom maskiranju preduzimaju određene mere koje proizilaze iz takve koncepcije na koju ne mogu računati armije eventualnog agresora. Upotreba i angažovanje partizanskih i teritorijalnih jedinica, angažovanje određenih efektivna civilnog sektora, a naročito puni oslonac na narod pruža našim operativnim jedinicama izvanredne uslove za izvođenje velikog broja konkretnih mera u operativnom maskiranju. Mogućnosti koje iz tih činjenica proizilaze u dobroj meri smanjuju inferiornost koju bi eventualno imali u odnosu na materijalno-tehničku bazu agresora.

Skrivanje sopstvenih snaga i sredstava, čuvanje u tajnosti odluka i priprema za predstojeću operaciju, predstavlja osnovu na kojoj se temelje svi planovi, praktične mere i postupci operativnog maskiranja. To je uvek osnovni uslov za obmanu protivnika i postizanje operativnog iznenađenja. Već je rečeno da je u savremenim uslovima otežano skrivanje stvarnog rasporeda sopstvenih snaga, sredstava i namera, jer se treba sakriti ne samo od optičkih sredstava, nego i od radio-tehničkih, infracrvenih i drugih uređaja zemaljskog i vazdušnog izviđanja, kao i od široko razgranate mreže drugih obaveštajno-izviđačkih elemenata.

Međutim, poznato je da i neka ne sasvim savremena sredstva i postupci znatno otežavaju, a u nekim slučajevima i potpuno onemogućavaju efikasnost najsavremenijih tehničkih sredstava. Savremena sredstva imaju određene slabosti i nedostatke koje treba poznavati da bi se mogle pronalaziti adekvatne mere i postupci radi smanjivanja paralisanja njihove efikasnosti. Korišćenjem zemljišta (šuma, kotlina, jaruga, itd.) i nepovoljnih vremenskih uslova mogu se još uvek sigurno skrivati jedinice i drugi objekti od vizuelnog osmatranja i fotografisanja. Dim, takođe, znatno smanjuje mogućnost osmatranja optičkim, televizijskim i infracrvenim sredstvima, pa se zato i u modernim armijama tretira kao vrlo efikasno sredstvo. Premazivanje borbenih sredstava zaštitnim bojama znatno otežava, pa u izvesnim uslovima i onemogućava, dejstvo elektromagnetnih talasa, itd.

Mere i postupci radi skrivanja zamisli i drugih podataka o predstojećim borbenim dejstvima dobro su poznati i regulisani našim pravilima. Najvažnije je sprovesti mere koje su sračunate na zaštitu štabova i komandi i one koje jačaju budnost čitavog sastava koji je na određen način u celini ili delimično upoznat sa važnim podacima u predstojećoj operaciji. Stoga se treba držati principa da svaki pojedinac u komandi i štabu, koji učestvuje u planiranju operacije, ne treba da o njoj zna više nego što mu je potrebno za vršenje funkcionalne dužnosti i da podatke ne dobija ranije nego što je potrebno. U pripremnom periodu operacije, pa i ranije, preduzimaju se vrlo intenzivne mere i postupci radi dovođenja jedinica u određene rejone, obezbeđuju se materijalno-tehnička sredstva, pripremaju komande i obavljaju drugi poslovi. Skrivanje tih mera i postupaka neophodan je uslov za preduzimanje i onih koje su sračunate na obmanu protivnika.

Skrivanje sistema veza koji će biti stalno izložen dejstvu protivnika predstavlja posebno važan zadatak. Protivnik će najčešće imati mogućnosti da prisluškuje razgovore, ometa saobraćaj, i tako otežava pripreme, pa i izvođenje planirane operacije. U savremenim uslovima biće naročito aktuelan problem protivelektronskog maskiranja, što zahteva preduzimanje čitavog niza organizacijskih i tehničkih mera u pripremnom periodu i u procesu izvođenja operacije.

Pomenute mere se moraju sprovoditi stalno i u svim vidovima borbenih dejstava. Za sprovođenje određenih mera zaštite bezbednosti i maskiranja nisu potrebni posebni planovi ili naređenja, jer

je to stalna obaveza svih, počevši od vojnika do najviših komandi i štabova. Sasvim je razumljivo da bi preduzimanje mera sračunatih na obmanu protivnika bilo iluzorno, ukoliko se istovremeno ne obezbedi da se zamisao, planovi i namere očuvaju u potpunoj tajnosti. Ako se to ne bi postiglo, mere operativnog maskiranja ne samo što ne bi dale pozitivne rezultate već bi mogle imati i teške posledice. Stoga je sasvim sigurno da se sadržaj operativnog maskiranja i u savremenim operacijama izražava u dva međusobno zavisna elementa. Protivnika je moguće obmanuti i postići iznenađenje preduzimanjem vrlo velikog broja mera i postupaka radi skrivanja sopstvenih snaga, sredstava i namera, uz istovremeno izvođenje odgovarajućih mera, sračunatih na to da se protivnik dovede u zabludu o našim namerama u predstojećoj operaciji. Nije moguće ni u teoriji, a pogotovo u praksi odvajati ta dva elementa, s obzirom na njihovu čvrstu povezanost i međusobnu uslovljenost.

Premda je u ovakvim razmatranjima teško davati ocenu koje će mere i postupci naći najširu primenu u operativnom maskiranju, ipak se mogu sagledati neki osnovni faktori koji ukazuju na izvesne pretpostavke i smernice razvitka, pa i na neke elemente rešenja ovog veoma važnog problema. Otkrivanje tih faktora i zakonitosti predstavlja neophodan preduslov za iznalaženje praktičnih rešenja koja u pojedinim armijama mogu biti veoma različita. Ona neće zavisiti samo od materijalno-tehničke baze, organizacije i formacije operativnih jedinica, već i od konkretne operativno-taktičke situacije na pojedinim vojištima ili pravcima, od veličine i karaktera teritorije na kojoj se operacija izvodi, potencijalnog protivnika, njegovih mogućnosti i drugih faktora.

U drugom svetskom ratu u planiranju i rukovođenju operativnim maskiranjem bio je izrazito naglašen centralizam, što je posledica više faktora, a, pre svega, činjenice što je i najmanji propust (neusklađenost, improvizacija, neadekvatnost i nereálnost mera, itd.) mogao imati teške posledice. Ako se ima u vidu i to, da je kompleks mera trebalo sinhronizovati na veoma širokom području, a raspodeliti snage i materijalno-tehnička sredstva što racionalnije iskoristiti, onda je takav centralizam razumljiv. Međutim, centralizam u planiranju i rukovođenju ne znači da komanda, koja donosi zamisao i plan operativnog maskiranja, svojim sredstvima i isključivo sama izvodi sve mere i zadatke predviđene planom. U realizaciji konkretnih zadataka redovno su angažovane i niže jedinice, ali u strogo određenim okvirima, koje precizno fiksira plan operativnog maskiranja. Neke karakteristike savremenih borbenih sredstava, prvenstveno masovna upotreba nuklearnih borbenih sredstava, brze promene situacije i dinamičnost dejstava verovatno će uneti neke korekcije. Pre svega, operativne jedinice dejstvovaće na daleko većim prostorijama, a vreme za pripremu i izvođenje operacije znatno će se skratiti. To će verovatno usloviti potrebu da se rad komandi decentralizuje, jer bi preteran centralizam mogao u određenoj situaciji biti i štetan. U protivnom najviše komande bi se suviše opteretile i tako dovelo u pitanje svoje nepoštedno angažovanje i rad na osnovnim zadacima predstojeće operacije. Kod

savremenih armija u pogledu nadležnosti planiranja i rukovođenja operativnim maskiranjem postoje različita rešenja. Međutim, ipak preovlađuju ona po kojima je komanda armije osnovni nosilac poslova u planiranju i rukovođenju ovom delatnošću.

Karakteristike našeg opštenarodnog odbrambenog rata mesto i uloga Armije u snagama odbrane, veličina teritorije na kojoj će dejstvovati kao i njena materijalno-tehnička baza, uslovljavaće da u našim prilikama komanda armije bude nadležna za rukovođenje operativnim maskiranjem. Sasvim je razumljivo da to ne znači i direktno izvršavanje svih zadataka koje predviđa plan, već i angažovanje svih drugih faktora pored jedinica operativne vojske i sredstava Armije. Ako na jednom vojištu dejstvuju dve ili više armija sasvim je prirodno da će se viša komanda, koja objedinjava dejstvo tih snaga, javiti i kao organizator operativnog maskiranja. Istovremeno ona mora da bude u kursu svih mera i aktivnosti koje se preduzimaju u nižim jedinicama i organima civilnog sektora. To će biti nužno ne samo zbog potrebe koordinacije određenih postupaka na široj teritoriji već i zbog toga što će više komande u određenim slučajevima biti jedine u mogućnosti (s obzirom na raspoloživa sredstva) da sprovedu neke specijalne mere na planu operativnog maskiranja. Ukoliko se viša komanda iz određenih razloga ne bi bavila tim pitanjima, onda bi pružala pomoć nižim komandama i organima civilnog sektora u planiranju i u obezbeđenju onih materijalno-tehničkih sredstava koja bi im nedostajala.

Rad komande i štaba armije na planiranju i rukovođenju operativnim maskiranjem zavisice od onih istih faktora od kojih će zavisiti rad tih komandi i štabova uopšte. To su, pre svega, raspoloživo vreme, vrsta i karakter borbenih dejstava, opšti operativni položaj, stanje na frontu i pozadini i drugi faktori. Kad se radi o operativnom maskiranju poseban uticaj na rad komande štaba imaće i još neki faktori: zamisao za izvođenje operacije, obim predviđenih mera operativnog maskiranja, materijalno-tehničke mogućnosti, stanje i mogućnost protivnika, itd. Bitno je istaći da će komanda u proceni opšte situacije i donošenju odluke istovremeno ceniti uslove, potrebe i mogućnosti za planiranje i izvođenje operativnog maskiranja. Od ocene šta je u predstojećoj operaciji potrebno i objektivno moguće učiniti zavisice stepen angažovanja i metod rada komande i drugih organa na zadacima operativnog maskiranja.

Lično angažovanje komandanta i drugih organa zavisi od ocene koliko takvo angažovanje u datoj situaciji može biti celishodno i od procene koliko će drugi, pre svega, borbeni zadaci omogućiti takvo angažovanje. Bez obzira da li će komandant prvi dati ideju za organizaciju operativnog maskiranja ili će to predložiti drugi organ, praksa iz drugog svetskog rata je pokazala da je on morao sankcionisati svaku predloženu meru i da se bez njegovog odobrenja nije moglo ništa preduzeti. Angažovanje ostalih organa komande zavisi od procene koliko je ono nužno, s obzirom na njihove mogućnosti i doprinos, imajući u vidu njihovu zauzetost na drugim zadacima. Praktično je moguće angažovati sve organe i pojedince u komandi i štabu, što ne znači da se oni moraju svi i uvek angažovati.

U drugom svetskom ratu često je praktikovano da su za sprovođenje operativnog maskiranja formirani posebni organi iz sastava štaba koji su funkcionisali do regulisanja osnovnih pitanja operativnog maskiranja. Takvo rešenje je rasterećivalo komande i njene organe, ali je i sužavalo krug ljudi koji su u celini upoznati sa planom i merama operativnog maskiranja. U savremenim uslovima kad je za izvođenje operativnog maskiranja potrebno angažovati stručnjake — specijaliste, ovakav sistem rukovođenja će verovatno naći svoju punu primenu. To bi bilo u skladu i sa potrebom da se komande sa svojim organima u vremenu koje im stoji na raspolaganju za pripremu operacije u potpunosti posvete borbenim zadacima. Metod rada će zavistiti od uobičajene prakse komande i njenog štaba. Realno je pretpostaviti da bi komandant u sklopu zamisli za izvođenje operacije dao i osnovnu ideju za operativno maskiranje na osnovu koje bi štab ili posebno formiran organa preduzimao dalje mere. Realizacija mera koje proizilaze iz plana operativnog maskiranja vršila bi se na osnovu konkretnih naređenja, a ona bi se izdavala izvršiocima. U toku izvođenja operacije vršile bi se određene korekcije ili dopune, preduzimale neke nove mere na bazi novonastale operativno-taktičke situacije. Plan operativnog maskiranja, kao sastavni deo plana operacije, po sadržaju bi trebalo da bude što jednostavniji i precizniji, tako da obezbedi jedinstveno shvatanje opšte zamisli za izvođenje operativnog maskiranja i svakog konkretnog zadatka koji iz toga proizilazi.

Mada su opšti principi za organizovanje i izvođenje operativnog maskiranja dobro poznati i provereni u toku drugog svetskog rata ipak na neke od njih treba posebno ukazati.

Za organizovanje, planiranje i izvođenje operativnog maskiranja, naročiti značaj ima realnost i objektivnost u određivanju poslova, koje bi u predstojećoj operaciji trebalo učiniti, polazeći od toga šta je moguće i celishodno preduzeti. Pri tome se mora imati u vidu i to šta je protivniku već poznato o nama i našim namerama i o čemu ga je objektivno nemoguće obmanuti. Pored toga moraju se realno ceniti raspoloživo vreme i mogućnosti angažovanja snaga i sredstava, s obzirom na borbene zadatke i konkretnu operativno-taktičku situaciju. Ako se svi ti faktori realno i objektivno cene, onda postoje nužni preduslovi da se odaberu one mere koje u predstojećoj operaciji mogu dati pozitivne rezultate. Tendencija da se u planiranju operativnog maskiranja ide u širinu, bez odobrenja neophodnih preduslova, može dovesti do kompromitovanja ne samo operativnog maskiranja već i opšte zamisli za izvođenje predstojeće operacije.

Kao posebno važno načelo koje će u savremenim operacijama imati veliki značaj je racionalnost. Sasvim je jasno da će zahtevi za operativno maskiranje biti često u suprotnosti sa stvarnim mogućnostima, u snagama i materijalno-tehničkim sredstvima koje bi trebalo angažovati. Rešenje te protivrečnosti treba tražiti u odabiranju takvih mera i postupaka koji zahtevaju najminimalnije angažovanje snaga, sredstava i vremena, i čije realizovanje može dati odgovarajuće rezultate.

Najveći broj mera i postupaka predviđa se i izvodi u pripremnom periodu operacije. To je sasvim razumljivo ako se imaju u vidu svrha operativnog maskiranja i opšti uslovi u kojima se organizuje i priprema operacija. Čim počne operacija, mnogi elementi iz osnovne zamisli biće otkriveni, ali to ne znači da se prekida sa sprovođenjem mera koje su predviđene planom operativnog maskiranja. Naprotiv, neke od njih dolaze do izražaja tek u izvođenju operacije, a neke će se naknadno planirati prema novim uslovima. Ako je nuklearno oružje u mogućnosti da u kratkom vremenu radikalno menja situaciju, osnovni zadatak operativnog maskiranja u operaciji i dalje će ostati obmana protivnika o upotrebi nuklearnih sredstava.

Pored toga treba ukazati i na činjenicu da će komande operativnih jedinica u izvođenju operacije često izvoditi određene mere operativnog maskiranja, imajući u vidu operaciju koja tek predstoji. Takve mere će se bazirati na smernicama i zahtevima koje je odredila pretpostavljena komanda, a koje proizilaze iz šireg plana za izvođenje borbenih dejstava u dužem vremenskom periodu i na većoj teritoriji. Moguće je, na primer, da komanda za vreme izvođenja odbrambene operacije priprema i preduzima izvesne mere operativnog maskiranja za predstojeću napadnu operaciju. Na taj način dobija se u vremenu naročito u izvođenju opsežnijih i komplikovanijih mera maskiranja, što će komandi znatno olakšati rad u planiranju. To nameće potrebu da komande koje rukovode operativnim maskiranjem stalno prate izvođenje već planiranih mera, uočavaju nove momente, vrše određene korekcije i dopune.

Analiza nekih karakteristika savremenog rata i bitnog obeležja operacija kao najviših formi borbenih dejstava, a posebno uticaja borbenih NHB-sredstava pokazuje da će operativno maskiranje, bez obzira na otežane i bitno promenjene uslove, naći punu primenu i dobiti na svom značaju. U armijama koje budu tehnički inferiornije njegov značaj biće još veći. Konkretna analiza uslova u kojima će naše jedinice izvoditi operacije pokazuje da će postojati potreba za preduzimanjem svih pomenutih mera i realni uslovi za njihovo izvođenje.

Pukovnik

Jovo NINKOVIĆ